Opłata pocztowa
uiszczono ryczałtem

Цана асобнага нумару 20 грошаў.

НАРОДНАЯ СПРАВА

Выходзіць два разы ў тыдзень.

Адрэс Рэдакцыі і Адміністрацыі: Вільня, Віленская вул. 12—6. (Wileńska 12, m. 6). Рэдакцыя адчынена ад 12 да 2 гадз. штодня, апрача сьвяточных дзён. Адміністр. ад 9 да 3.

Падпіска на адзін месяц з дастаўкай да хаты 1 зл. 50 гр. Для заграніцы ўдвая даражэй. Перамена адрэса 30 гр.

Непрынятыя ў друк рукапісы назад не вяртаюцца. Аплата надрукованага залежыць ад Рэдакцыі.

Цана абвестак: перад тэкстам 25 грош., сярод тэксту 20 грошы і на 4 стр. 15 гр. за радок пэтыту ў 1 шпальту.

№. 31 — Вільня, Серада, 3-га лістапада 1926 г. — Год I

Непераможная сіла.

Канфлікт паміж урадам і Соймам, які ўзьняўся з прычыны дамаганьня марш. Пілсудскага, каб дэпутаты стоючы выслухалі дэкрэт прэзыдэнта аб узнаўленьні паседжаньняў Сойму,*) — на першы погляд выглядае незразумелым. Дзеля чаго „нэрвавалiся“ і паслы і марш. Пілсудскі? Аб што йшло ўраду?

Адказ на гэта — і зусім вычэрпываючы—дае орган міністра Мэйштовіча віленскае „Slowo“. Кінуўшы даволі празрысты намёк, што ў гэтым канфлікце выявіўся „талент п. Мэйштовіча“, газэта ў нядзельным перадавіцы ясна гавора аб тым, што мэтай тварцоў „канфлікту аб цэрэмоніял“ было... панізіць павагу Сойму ў вачох народу і „аддаліць п. п. паслоў і п. п. партыйнікаў ад настрояў вуліцы, фабрыкі, вёскі“. Бо—так прынамся ўгаварвае марш. Пісудскаму „Slowo“ (а мо' і п. Мэйштовіч?) — народ так прывязаны да п. Пілсудскага і так слухаецца яго, што плюне на ўсе заклікі партыяў і пойдзе зусёды толькі за ім!

Мы затрымліваемся на гэтай справе затым, што яна тлумача нам, паміж іншым, і прычыны паходу процi „Грамады“, распачатага на заклік органу п. Мэйштовіча. На Заходнюю Беларусь паглядае п. Мэйштовіч, здаецца, з яшчэ вялікшымі надзеямі, чым на „фабрыку і вёску“ чыста польскую. Трэба толькі прамовіць да народу беспасрэдна — „праз галовы п. п. паслоў і п. п. партыйнікаў“, і працоўныя масы беларусаў, забыўшыся аб усіх дазнаных крыўдах, як бач, пойдуць туды, куды павядзе іх марш. Пілсудскі... Перадусім-жа трэба гэных „п. п. паслоў і п. п. партыйнікаў“—*зьліквідаваць*!

Вось той плян, які апрацаваў, як відаць, сам п. Мэйштовіч—для п. Пілсудскага. Але... але ў гэтым пляне, можа ў тэорыі і вельмі „геніяльным“, хоць ня новым (яго абвяшчаў колькі год назад з соймавае трыбуны „сацыяліст“ Недзялковскі!), ёсьць дзьве „закавыкі“, якія робяць яго—„несбыточным мечтанием“!

Перадусім, п. Пілсудскі ў 1922 годзе ўжо быў зрабіў спробу „гаварыць беспасрэдна“ з беларускім сялянствам. У часе выбарнае кампаніі ў Сойм і Сэнат ён асабіста езьдзіў па Навагрудчыне і сваей павагай, сваім аўтарытэтам стараўся падтрымаць выбарны сьпісак № 22, дзе за кандыдатаў былі пастаўлены „мужы даверья“ п. Пілсудскага — з былым „віцэкаралём“ Зах. Беларусі Юрыем Асмалоўскім. А які быў вынік гэтага? Ды такі, што акурат у Навагрудчыне беларускі сьпісак (№ 16) атрымаў найбольш мандатаў (раўнуючы з другімі выбарнымі акругамі), бо аж 4 з агульнае лічбы 6-х,—пад той час, як *сьпісак п. Пілсудскага не здалеў набраць галасоў ані на адзін пасольскі мандат...* Дый гэтак было на ўсім абшары нашага краю!

Другое — тое, што „зьліквідаваць“ Грамаду і партыйнікаў-грамадзістаў — *абсалютна немагчыма*! Грамада—гэта ня група павадыроў бяз арміі, якіх лёгка засўёды „ўнешкадлівіць“ за вастрожнай рашоткай. *Грамада—гэта іменна вялізарная народная армія, гэта—сам арганізаваны народ*, з якім як-раз нібы то хоча гаварыць і на які разьлічае п. Пілсудскі—ў мысьль пляну п. Мэйштовіча. Дык Грамады зьнішчыць нельга: яна будзе існаваць, пакуль існуе жывы беларускі народ, пакуль існуюць беларускія сяляне і работнікі. І мы глыбака пераканаы, што, калі-б па рэцэпту органу п. Мэйштовіча былі расклеены побач адозвы Грамады і адозва, падпісаная асабіста п. Пілсудскім, народ без ваганьня пайшоў-бы... *не за адозвай п. Пілсудскага*!

Жаданьне панізіць нашых дэпутатаў і партыйнікаў, жаданьне „зьліквідаваць“ іх павагу ў народзе шляхам паходу процi Грамады—не дасягнуць сваей мэты: ні пагрозы і кары на грамадзістаў, ні „чар“ іменьня п. Пілсудскага не здалеюць разьбіць магутнае сілы сьвядомае і арганізаванае масы. Навет расьцярушаная, яна йзноў *адродзіцца і да сваей мэты—дойдзе*!

*) Гл. побач у аддзеле „Сойм“.

У Сойме.

„Сядзець ці стаяць“?

Адчыненьне што-годняй бюджэтнай сэсіі Сойму, якое мела адбыцца 30 кастрычніка, адложана да 3 лістапада. Прычына — востры „прынцыповы“ канфлікт паміж урадам і Соймам, у выніку якога прэм'ер Пілсудскі схаваў сабе ў кішаню ўжо падпісаны прэзыдэнтам і дадзены яму—дэкрэт аб узнаўленьні паседжаньняў парляманту...

Справа ў тым, што марш. Пілсудскі, які мае вельмі высокае паняцьце аб „маестаце“ („велічы“ ці — „велічэстве“) найвышэйшай выканаўчай улады ў Польшчы, ня мае нават толькі простай пашаны да тэй заканадаўчай улады парляманту, якой—паводле Канстытуцыі—належыць, як прадстаўніцтву Народу,—**вярхоўная ўлада** ў Рэспубліцы. — Марш. Пілсудскі патрэбаваў, каб той дэкрэт прэзыдэнта, які ён, як прэм'ер, мае прачытаць у Сойме, быў выслуханы гэтай Вярхоўнай Уладай — усімі пасламі—**стоючы**,—вось, як напрыклад, вучні ў клясе, калі ўваходзіць вучыцель ці дырэктар... Значная частка паслоў абурылася на гэткую „вучнёўскую муштроўку“, заявіўшы, што, калі-б яшчэ сам прэзыдэнт асабіста прачытаў свой дакрэт у Сойме, дык можна было-б казаць аб выражэньні гэткай пашаны для Галавы дзяржавы; але—каб уставаць перад яго паперкай з дэкрэтам, нават калі яго прачытае сам прэм'ер, хоць-бы й марш. Пілсудскі,—гэта ўжо, выбачайце, зашмат!—і вось, амаль не ўзгарэўся „канфлікт“...

Але канвэнт Старшын Сойму апрацаваў кампраміс — такі, каб сам прэзыдэнт асабіста прачытаў свой дэкрэт перад пасламі, якія тады выслухаюць яго, стоючы. Прэзыдэнт згадзіўся на гэта. Толькі прэм. Пілсудскі ад сябе настаяў на тым, каб усё-ж такі зрабіць ня так, як пастанавіў Сойм, ды хаця крыху яшчэ ўнізіць парлямант і гэтым „падняць павагу“ Галавы дзяржавы. Ён патрэбаваў, каб не прэзыдэнт паехаў у Сойм, але наадварот: каб Сойм паехаў да прэзыдэнта ў яго палац — выслухаць яго дэкрэту з некалькіх слоў — аб адчыненьні сэсіі!

На гэтым і пагадзіліся. І Сойм і галава ўраду—здаволены, бо абодва лічаць сябе — пераможцамі ў „канфлікце“...

Барацьба за амністыю.

Па ўсей Польшчы.

Польскія работнікі і сяляне, якія гэтулькі крыві пралілі за польскую дзяржаўную незалежнасьць, змагаюцца цяпер за вызваленьне з вастрогаў найвярнейшых абаронцаў сваіх інтарэсаў. Няма амаль ніводнай работніцкай сходкі або мітынгу, на якім не вынасіліся бы рэзалюцыі з дамаганьнем амністыі для палітычных вязьняў. Гэткія рэзалюцыі ў Польшчы вынесены апошнімі часамі на наступных мітынгах і зборах: у Быдгошчы (— прысутных 2000), у Згежы, у Дзедзіцах (—прысутных 1500), у Галешаве, у Влоцлаўку, у Радоме, у Тамашове, у Сколаме. У Халіме Праф. саюзы мэталістаў, краўцоў, шаўцоў, камашнікаў і інш., а таксама мітынг усіх Праф.саюзаў—дамагаюцца амністыі для палітычных. Такія-ж рэзалюцыі прыняты у Заверці — (саюзам мэталістаў (— прысутных 3000), саюзам тэкстыльных раб. (— прысутных 3000), і на мітынгу N. P. Ch. (—прысутных 2500).

Апрача таго, работнікі дамагаліся амністыі на 4 мітынгах P.P.S. у Лоддзі, і толькі ў вадным выпадку згадзіўся пэпэсаўскі прэзыдыум уставіць гэты пункт у рэзалюцыю.

Гэткія рэзалюцыі былі таксама прыняты ў Калішу на мітынгу N.S.P.P. ды на павятовым зьездзе N.P.Ch.

Мястовая Рада Замосьця прыняла рэзалюцыю, у якой дамагаецца звальненьня палітычных вязьняў.

У Заходняй Беларусі.

У Зах. Бел. апошнімі часамі дамагаліся амністыі на наступных мітынгах: у **Бельску**—на масавым сходзе работніцкай моладзі; у **Берасьці**— на мітынгу Выбарчага Кам. Праф саюзаў „Работніцкая Еднасьць“ — прысутных 1500); у **Беластоку**—на зьезьдзе ўрадаў праф саюзаў, на сходах праф. саюзаў краўцоў і парчовай прамысловасьці; на ўсіх **зьездах Грамады і ў рэзалюцыях гуртков**.

Палітычныя вязьні аб амністыі.

Палітычныя вязьні Катавіцкай турмы напісалі адкрыты ліст, у якім дамагаюцца амністыі для ўсіх палітычных вязьняў, а не паасобных адзінак з прэзыдэнцкай ласкі. Яны пратэстуюць супроць гэткага паніжаньня. „Усіх, або ніводнага!“ — канчаецца іх ліст.

Міжнародавая салідарнасьць.

Як паведамляе „Rude Prawo“, у Празе Чэскай адбыўся колькі-тысячны мітынг, на якім работнікі дамагаліся агульнай амністыі ў Польшчы. Польскі ўрад павядомлены аб гэтым.

Французская Сацялістычная Партыя паслала польскаму ўраду тэлеграму, падпісаную Форам. У гэтай тэлеграме зьмешчаны пратэст супроць гвалтаў, тасаваных нядаўна да N.S.P.P., і дамаганьне звальненьня арыштаваных за палітычныя справы.

Дэлегацыя, зложаная з прадстаўнікоў работніцкіх арганізацыяў і радыкальна мяшчанскіх у Амэрыцы зьвярнулася да Польскага Консула ў Чыкаго і зажадала ад імя гэтых арганізацыяў амністыі для палітычных вязьняў у Польшчы.

Што было у Нясьвіжы?

У Нясьвіжы адбылася ўрачыстасьць узлажэньня—асабіста м. Пілсудскім—ваеннага крыжа на магілу забітага ў вайне з бальшавікамі „князя“ Радзівілла, б. ад'ютанта Пілсудскага. Але якраз на гэты самы час польскія абшарнікі-манархісты, з Радзівілламі на чале, падрыхтавалі свой зьезд з усяе Польшчы. Гэткім чынам марш. Пілсудскі „апынуўся“ — быццам манарх, акружаны сваімі васаламі,—сярод прадстаўнікоў самай чорнай рэакцыі ў краі.

Што гэта зусім — **ня „прыпадак“**, аб гэтым „ня ведае“ толькі „нявінная“ пэпэсіца, якая прабуе ў „Работніку“ заверыць сябе і іншых, быццам—гэта абшарнікі-манархісты „ўчынілі вялікі палітычны гвалт“ над марш. Пілсудскім, нічога ня ведаўшым аб зьлёце гэных чорных груганоў... Бо ж варшаўскія газэты зусім ясна і выразна пішуць, што ўвесь сьпісак „князёў“, „графоў“ дый розных іншых нятытулаваных абшарнікаў-манархістаў, якія былі запрошаны ў Нясьвіж, уложаны ў паразуменьні з міністрамі-манархістамі і—„асабіста зацьверджаны Бэльвэдэрам“. (Бэльвэдэр—сядзіба марш. Пілсудскага ў Варшаве). Усепольскі зьезд манархістаў-абшарнікаў, учасьнікаў якога гэткім чынам асабіста назначаў сам Пілсудскі, зьяўляецца толькі далейшым пасьледавальным крокам усяе палітыкі пана маршалка, які ўжо зусім выразна паставіў стаўку — не на дэмакратыю, як абвяшчалася ў „мядовым месяцы“ траўні, не на мілага калісьці — у царскія часы, але цяпер стаўшага зусім нясмачным, работніка-сацыяліста, але — на абшарніка-арыстакрата, на прадстаўніка самай чорнай рэакцыі ў Польшчы.

Чым можа скончыцца гэтая „стаўка на абшарніка“, якую паставіў Пілсудскі ў сваей вельмі рызыканцкай ігры, — ня ведама. Але адну з найсмачнейшых для абшарнікаў-жываедаў магчымасьцяў ужо згары смакуюць нашы крэсавыя зубры-манархісты, „укаранаваўшы“ п. Пілсудскага ў віленскім „Слове“—пакуль яшчэ толькі на паперы—каралеўскай каронай Станіслава-Аўгуста... І ўвесь гэны зьезд рабіў такое ўражаньне, што ў „вечным палацы“ Радзівіллаў падрыхтоўваўся—будучы каралеўскі двор з „безработных катарыняжаў“—для Язэпа I, караля Польскага.

Цікаўна адзначыць адну „драбніцу“, характэрную для нашых „пасьля-маёвых часоў“ папраўляньня Канстытуцыі. Артыкул 96 гэтай Канстытуцыі як быццам яшчэ пастарому кажа так: „Польская Рэспубліка не прызнае прывілеяў роду ані стану, як роўна — усялякіх гэрбаў, родавых тытулаў і ўсялякіх іншых, за выняткам толькі навуковых, урадавых і прафэсіянальных“. Аднак, цяпер, ад часу „дэмакратычнага перавароту“, зробленага марш. Пілсудскім, уся прэса— ад манархічнай аж да сацыялістычнэй, ня кажучы ўжо аб „бутэрброднай“, — піша ды смакуе выразна: „На раўце ды зьезьдзе былі прысутны—навакол марш. Пілсудскага — **князі** Радзівіллы, **князь** Любомірскі, **князь** Чарторыйскі, **князь** Сапега, **граф** Потоцкі, **граф** Плятэр, **граф** Тышкевіч“ і г. д. і г. д.

Цікаўная адзнака часу — гэтае „змартвыхвстане“ пахаваных, здавалася-б, на вечныя часы Канстытуцыяй Рэспублікі — князёў ды графоў — у „адраджонай“ паўторна—у траўні гэтага году— марш. Пілсудскім Польшчы...

„Сьпярша ўспакаеньне — пасьля рэформы“.

Пад такім загалоўкам зьмясьціў у „Роботніку“ артыкул „левы пэпэсавец“ пан Голувко.

Артыкул шукае прычынаў так настрашыўшага ўсё польскае грамадзянства разросту Грамады, дый наагул катастрафічнага пашырэньня сярод беларусаў і ўкраінцаў — „антыпольскіх настрояў“, дый якраз—пасьля „маёвага перавароту“!.. Аўтар гэтае зьявішча цікаўна тлумачыць тым, што „за часоў панаваньня рэакцыі, калі ўладу мелі розныя Смульскія, Грабскія, Дэмбскія ды Янушайтісы, нацыянальныя меншасьці яшчэ неяк жылі верай і надзеяй, што прыйдуць вось да ўлады іншыя людзі (з „лявіцы“...), тады лёс іх паправіцца“... І вось гэтыя „іншыя людзі“ прыйшлі... Але, „з вялікім жалем“ прызнае п. Голувко, — „урад Бартля нічога не зрабіў для нацыянальных меншасьцяў“...

А ўрад Пілсудскага, пане Голувко?! Гэты ўрад—„павінен мець якую-небудзь праграму“. Павінен, але—„нажаль ня толькі ня мае“, але—і „ня шукае“... „Урад (Пілсудскага) ня шукае кантакту з беларускай і ўкраінскай дэмакратыяй, ня хоча навет выслухаць іх жаданьняў“. Разваліўшы ды зьліквідаваўшы беларускую і ўкраінскую школу, польскі ўрад руйнуе „ўсходнія ваяводзтвы, якія папросту гінуць гаспадарча“; ня робячы нічога для іх сам, урад не дае волі ды прастору для іх самадзейнасьці—самаўрадам... „Надалей пакінуты тыя-ж старосты, надалей красуе дэфэнзыва, кіраваная катамі мясцовага насяленьня“... Вось запраўды-ж клясычны абраз нашага „крэсавага жыцьця“. „А ці гэты абраз зьмяніўся пасьля маёвага перавароту“?—рэтарычна пытаецца аўтар. — Дык ці-ж дзіва, калі на мясцох бяруць верх тыя, хто кажа, што ўсе палякі—аднолькавыя, што польская дэмакратыя адрозьніваецца ад польскай рэакцыі толькі сваей крывадушнасьцяй, бо мае салодкія словы толькі на языку, а на дзеле—ня лепшая, як усялякія Грабскія ды Дэмбскія“... „А калі не крывадушная, дык ні да чога няздольная“... „Няведама, што горш“.—„Так ня можа трываць надалей, калі мы ня хочам, каб адзіным „доказам“ у нашых руках асталіся—штых ды агент дэфэнзывы“...

Пакуль так шляхотна лямантуе п. Голувко, у Нясьвіжы, як пішуць найлепш усё ведаючыя газэты, „прыняты на нарадзе паноў-магнатаў з марш. Пілсудскім вельмі важныя пастановы, паміж іншым—і ў справе барацьбы з „Грамадой“... — Ці-ж можна сумлявацца, што „штых і агент дэфэнзывы“ у гэтых тайных пастановах ня мелі адпаведнага—пануючага мейсца?!—„Лёс павагі і сілы Польшчы — на Крэсах“, кажа п. Голувко. „А лёс гэты аддадзены ў рукі крэсовых абшарнікаў!“—выразна адказывае яму „Нясьвіж“...

Не грамадзіст той, хто не падасьць дэкляраціі на беларускую школу!

З французскай дружбай—кепска!

Што ня толькі французскія радыкалы пагражаюць ужо „польскаму“ Гданску“ з яго „калідорам“, але „нямецкая зараза“, ці—„польская антыпаньствовасьць“ ўсё глыбей пранікае ў найбольш „польскія“ цьвярдыні французскага нацыяналізму...

Нашы чытачы памятаюць, як нядаўна адна з паважнейшых эканамічных часопісяў Францыі („Фінансавая Газэта“) выразна пісала, што Нямеччына трэбуе, каб за яе фінансавую дапамогу Францыі — ей (Нямеччыне) вярнулі Гданск з „калідорам“, дый што Англія, Францыя і сама Польшча ўжо амаль не згадзіліся на гэта. Цяпер карэспандэнт польскіх газэт п. Смогожэвскі прыслаў з Парыжа точны тэкст гэтый цікаўнай заметкі.

„... Англія, заўсёды варожая Польшчы, ня думае пратэставаць процi звароту Гданска немцам; Францыя згадзілася-бы на гэтае—пад варункам, каб Варшаве было заплочана сумленнае адшкадаваньне; а ўрэшце Варшава—гатова браць грошы, нягледзючы на тое, скуль яны паходзяць“.

Мы памятаем, як зараз жа пасьля гэтага артыкулу зьявілася афіцыяльнае запярэчаньне польскага ўраду. Нажаль, — толькі польскага... уся польская прэса тады пачала лаяць гэную французскую газэту, называючы

не „дробным лістком“, „нямецкім падгалоскам“ і г. д. Але-ж вось той-жа п. Смогожэвскі сьцьвярджае цяпер, што гэная газэта—„вельмі шырока чытаная ў салідных тарговых колах Парыжа, багатая і запраўды незалежная“. Мала таго: гэная газэта — вельмі прыхільная да Польшчы, як піша той-жа п. Смогожэвскі... Дык вось новы скандал у тым, што—цераз тыдзень пасьля афіцыяльнага запярэчаньня з боку польскага міністэрства замежных спраў—тая ж газэта напісала ізноў, што „п. Пуанкарэ маніцца здабыць сабе фінансавую помач Нямеччыны, падтрымліваючы жаданьне апошняе, каб ей быў вернены Гданскі калідор“. Але яшчэ больш скандал—ў тым, што, як сьцьвярджае той-жа карэспандэнт, францускі ўрад ад 8 аж да 25 кастрычніка дагэтуль яшчэ не запярэчыў гэтай весткі салідная фінансавай газэты сталіцы... Калі-ж сам карэспандэнт зьвярнуўся да рэдактара гэтай газэты, якога лічыць вельмі чэсным чалавекам і прыяцелем Польшчы, дык той адказаў коратка: „Я ведаю, што пішу“—і ўсё...

„Усё гэта паказывае на патрэбу ў Парыжу інтэлігэнтнай акцыі—дыплёматычнай і прапаганднай, але гэткай акцыі ў нас у Парыжу якраз няма“, кажа польскі карэспандэнт, ня так даўно выкінуты са скандалам з польскага пасольства ў Парыжу ды амаль ня высланы з Францыі па трэбаваньню пасла Хлаповскага.

Францыя робіць тое, што для яе карысьней, і ня польскай „дыплёматычнай інтэлігэнцыі“ вучыць яе палітычнага розуму... А што ўсе „калідоры“, панаробленыя вэрсальскімі краўцамі, будуць у вельмі хуткім часе зьнішчаны,—у гэтым парукай воля тэй валадарнай „тройкі“, голас якой мы пачулі нядаўна ў „Маніфэсьце“ 177 капіталістаў.

У Польшчы.

Адказ польскіх прамыслоўцаў на Маніфэст Капіталістаў.

Цікаўна, што з боку Польшчы „Маніфэст“ падпісалі афіцыяльныя прадстаўнікі урадавай Польшчы, як: старшыня Польскага Банку Карпіньскі, міністар гандлю і прамысловасьці Квятковскі і інш. Але вось саюз польскіх горных прамыслоўцаў выпусьціў адозву, у якой востра выступае проці Маніфэсту.

Далейшае збліжэньне ўраду Пілсудскага з быўшымі прамыслоўцамі.

У тую суботу мела адбыцца ў Варшаве скліканая ўрадам Пілсудскага вялікая нарада ўраду з прадстаўнікамі арганізацыяў буйнай прамысловасьці і абшарніцтва. У нарадзе мелі прыняць учасьце каля 50 „дэлегатаў польскага капіталу“. Нарада мае ўстанавіць — „способы сталага супрацоўніцтва ўраду з гаспадарчымі коламі“, апінія якіх мае „служыць падставай для дзеяльнасьці ўраду“...

Так зусім адкрыта піша казённая прэса... На нараду, ведама-ж, нават не запрошаны прадстаўнікі варшаўскай цэнтралі саюзаў спажыўцоў, якая прадстаўляе голас 6 з паловай мільёнаў сяброў... Ясна, што для капіталістаў гэтыя спажыўцы—толькі тыя бараны, якіх яны будуць стрыгчы...

Пад знакам „стаўкі на абшарніка“.

„Кур. Варшавскі“ паведамляе што, ўрад мае назначыць старшынёй Фінансавай Рады былага міністра фінансаў пасла Міхальскага, аднаго з павадыроў так-званых „хрысьціянскіх (чытай: найвялікшых) абшарнікаў“ у Сойме.

У склад гэтай праектаванай Рады ўвойдуць былыя міністры фінансаў (даказаўшыя на дзеле сваю нядольнасьць у гэтай сваей „спэцыяльнасьці“), ды яшчэ некаторыя польскія „выдатныя фінансісты“...

Зьезд абшарнікаў усходняй Галічыны.

У зьвязку з новай стаўкай м. Пілсудскага на вялікага абшарніка, — заварушыліся абшарнікі на ўсім краю. Пасьля зьезду ў Нясьвіжу абшарнікі ладзяць свой зьезд раёну Усходняй Галічыны. Мэта зьезду—„перамена адносінаў да ўраду Пілсудскага з нэгатыўных (врожых) на пазытыуныя (прыхільныя)“.

Асмалоўскі — ваяводай.

Былы „віцэ-кароль беларускай Індыі“ Асмалоўскі мае быць назначаны станіславаўскім ваяводай.

Як ведама, на становішчы Генаральнага Камісара Усходніх Зямель п. Асмалоўскі адзначыўся тым, што ўсю працу рабіў... за яго п. Івашкевіч, яго заступнік. А сам „віцэ-карол“ цікавіўся больш „Льном Крэсовым“, на якім зарабіў вялікія грошы...

Трэба думаць, што лён расьце таксама і ў Станіславаўскім ваяводстве...

Англійскім вуглякопам.

Палітычныя вязьні, якія адбываюць кару ў Львоўскім вострозе пры вул. Ботарага, адмовіліся на два тыдні ад помачы ад сваіх родных і камітэту, а грошы, якія за гэты працяг часу зьберагуцца, пастанавілі паслаць бастуючым вуглякопам у Англіі. Ужо паслалі 100 зл.

„Выхаваўчы закон“ проці прэсы...

Адна з казённых газэт — „Кур. Поранны“—паведамляе аб тым, што ўрад апрацаваў новы дэкрэт аб прэсе, які прадбачыць розныя новыя „скарпіёны“ для прэсы. „Радыкальная“ газэта ня мае адвагі ані лаяць гэты дэкрэт, ані хваліць гэтыя скарпіёны, якія маюць тасавацца толькі адносна да так-званай „антыпаньствовай“ прэсы, да якой газэта залічае—радыкальную прэсу беларускую, украінскую і... эндэцкую! — Каб выйсьці з цяжкага палажэньня, „паступовая“ польская газэта прызнае за дэкрэтам „ўзгадавальнае значэньне“ на „пераходны час“, пакуль... ведама-ж,—пакуль новы польскі ўрад не зьвядзе з зямлі Польскай—гэтых „антыпаньствовых“ беларусаў, украінцаў ды—эндэкаў.

Ізноў падвышка праезду чыгункай.

Ад 10 лістапада ўрад мае ізноў падвысіць на 10 працэнтаў цэны праезду ды правозу чыгункай. Гэткім чынам дарагоўля па ўсім краю павінна будзе ўзрасьці... А ўрад толькі—што склікаў вялікую нараду прамыслоўцаў ды абшарнікаў — быццам дзеля барацьбы з дарагоўляй... Словам—ўсё ў парадку!

Заграніцай.

15-ты зьезд камуністычнай партыі ў Маскве.

28/X у Маскве распачаўся 15-ты зьезд усесаюзнай камуністычнай партыі. На зьезд прыбыла 817 дэлегатаў. У праграме зьезду пастаўлены даклады: Бухарына—аб міжнародавым палажэньні, Рыкава — аб гаспадарчым стане Саюзу, Томскага — аб дзеяльнасьці прафэс. саюзаў і Сталіна — аб апазіцыі. У сваім дакладзе Сталін меў дамагацца ад апазіцыі поўнай капітуляцыі—дзеля захаваньня бясспрэчнага адзінства партыі.

У сваім дакладзе Бухарын наагул адзначыў пэўную „стабілізацыю“ (ўмацаваньне) капіталістычнай гаспадаркі ў Эўропе, доказам чаго зьяўляюцца тыя вялізарныя трэсты (фінансава-прамысловыя аб'яднаньні), якія пачалі ствараць прамыслоўцы найважнейшых прамысловых краёў Эўропы. Але па гэтай „стабілізацыі“ магутнымі ўдарамі зьявіліся: забастоўка вуглякопаў у Англіі і — здарэньні ў Кітаі. Абодва гэтыя зьявішчы б'юць у першую чаргу па капіталізьме найМагутнейшага дагэтуль прамысловага краю — Англіі, руйнуючы яго буржуазію—як эканамічна, таксама і палітычна. Да гэтага трэба дадаць яшчэ і канкурэнцыю амэрыканскай буржуазіі, якая аднэй рукой крыху памагае згалеўшай ад вайны Эўропе, другой ...робіць гэту яе „стабілізацыю“ вельмі ўмоўнай. Дык замежная палітыка СССР не павінна залішне давяраць гэтай стабілізацыі буржуазнай Эўропы наагул, разглядаючы з свайго ўласнага пункту гледжаньня кожную эўрапэйскую дзяржаву паасобку.

Гаспадарчае жыцьцё СССР.

Рада Народных Камісараў пастанавіла, каб умовы, якія будуць рабіцца ад 1./XI. 1926 года, увялі вышэйшыя заработкі. Павышэньне гэтае абыйме гарнякоў, гутнікаў, мэталістаў, тэкстыльшчыкаў і г. д. Для горш аплачываных работнікаў павышэньне будзе на 10 проц. Для лепш аплачываных звышка будзе адносна меншая. Такую самую звышку атрымалі работнікі чыгунак, пошт, тэлеграфаў і г. д.

Прамысловая вытворчасьць СССР у траўні павысілася ў параўнаньні з ліпнем на $18\frac{1}{2}\%$. Вартасьць яе раўняецца 320,1 мільёнам, супраць 270 мільёнаў у папярэднім месяцы. Найвялікшы ўзрост паказывае прамысловасьць мэталічная і тэкстыльная. Лічба работнікаў узрасла на 1,3 проц., прамысловы заработак узрос на 3,1 проц.

Абарот грошаў на 1-га верасьня быў 1.274,7 мільёнаў рублёў. Кошт утрыманьня зьменшыўся на 1 проц.

Адказ літоўскага ўраду радзе амбасадораў (паслоў).

У адказ на пастанову Рады Паслоў (Антанты), якія ізноў, у зьвязку з аднаўленьнем літоўска-расейскага Трактату ў справе Віленшчыны, пацьвярдзіла „аканчальнае далучэньне Віленшчыны да Польшчы“, літоўскі ўрад апублікаваў афіцыяльную заяву. У гэтай заяве літоўскі ўрад кажа, што ніколі не прызнаваў дый прызнаваць ня будзе аднастароннай пастановы гэтай Рады.

У фашыстаўскім раю.

Гранді, віцэ-міністар замежных спраў італьянскага фашыстаўскага ўраду, даў інтэр'вю карэспандэнту „Associeted Presse“ (саюз амэрыканскай прэсы). У гэтым інтэр'вю Гранді прызнаў, што няўхільны далейшы ўзрост эканамічнага крызісу ў Італі. Лічба безработных — казаў міністар, напэўна дойдзе да мільёна. Выхад з гэтага палажэньня міністар бязумоўна бачыць у далейшым абніжэньні заработку працоўных мас і далейшым іх абяздоленьні.

Канфэрэнцыя сацыялістаў.

З пачыну нямецкіх сацыялістаў у Люксэмбургу мае адбыцца канфэрэнцыя прадстаўнікоў англійскіх, францускіх, нямецкіх і бэльгійскіх сацыялістычных партыяў. Конфэрэнцыя мае мэтай памагчы гаспадарчаму і палітычнаму збліжэньню Францыі і Нямеччыны, якое быццам мае найляпей загарантаваць мір ў Эўропе.

Англійскія вуглякопы і помач СССР.

Сэкрэтар саюзу англійскіх вуглякопаў Кук выслаў тэлеграму да Цэнтралі Прафсаюзаў СССР, у якой піша, што бастуючыя англійскія работнікі з голаду пачалі станавіцца на работу, ламаючы забастоўку. Дык просіць аб дапамозе надалей.

Цэнтраля безадкладна паведаміла Кука, што ў той-жа дзень тэлеграфна пераказала Саюзу ў Лёндан мільён рублёў золатам. Гэта, здаецца, ужо—дзесяты мільён, высланы з СССР на падтрыманьне бастуючых англійскіх таварышоў.

Канфэрэнцыя прэм'ераў Брытанскай Імпэрыі.

Канфэрэнцыя брытансхіх прэм'ераў адобрыла, пасьля дакладу Чэмбэрлена, лінію яго замежнай палітыкі. Асаблівую ўвагу канфэрэнцыя зьвярнула на даклад начальніка генаральнага штабу Імпэрыі Бэркэнхэда — аб небясьпецы, якая пагражае англійскай уладзе ў Індыі з боку бальшавікоў у Афганістане. Ён казаў, што Радавы Урад творыць у Афганістане вялікую ваенна-тэхнічную базу (падставу) для наступленьня на Індыю, арганізуючы там пад кіраўніцтвам радавых афіцэраў армію і будуючы магутны паветраны флёт.

Пад шумок „маральнай санацыі“.

Пад шумок „маральнай санацыі“ паліцыя старанна чысьціць — замест зладзеяў і дэфраўдантаў—рады барацьбітаў за справу працоўных.

Гэтак па няпоўным лічбам „Trybuny Rob.“ у траўні 1926 года да перавароту—было арыштована 612 асоб, разогнана 5 мітынгаў, адбылося 19 палітычных працэсаў з 96 падсуднымі, засуджаны 29 асоб на 60 год разам. Галадоўка была — 1.

Пасьля перавароту арыштаваны ў тымжа траўні 64 асобы, адбыўся 21 паліт. працэс з 276 падсуднымі, засуджаны 59 асоб на $40\frac{1}{2}$ год разам.

У чэрвені 1926 г. лічба арыштаваных дайшла ўжо да 578 асоб, адбыліся 23 паліт. працэсы, з 127 падсуднымі, засуджаны 71 асоба на 195 год. Галадовак было—10. Пры разгоне маніфэстацыяў безработных забіты 14, ранены 44 асобы.

У ліпні 1926 г. арыштаваны 250 асоб адбылося 27 паліт. прэцэсаў з 163 абвінавачанымі, засуджаны 112 асоб на 207 год разам. Галадовак было 4.

У жніўні 1926 г. арыштованы 138 асоб, разогнаны 5 мітынгаў, адбылося 25 працэсаў з 141 падсуднымі, засуджаны 85 асоб на 244 гадоў разам.

А за 15 дзён верасьня (ад 10 да 25) па няпоўным данным пасьпелі арыштаваць 207 работнікаў і сялян, 26 асоб арыштаваны па абвінавачаньню ў вывешываньні транспарантаў з рэвалюцыйнымі падпісамі і пашырэньні адозваў з паданьнем амністыі. У гэты час адбылася адна 10—дзённая галадоўка з штучным кармленьнем і біцьцём, а адзін палітычны вязень у Лодзі перарэзаў сабе горла. Адбыўся „бунт“ палітычных вязьняў у Равічу. Адна 18—гадавая дзяўчына была засуджана на два гады „ciężkiego i obostrzonego więzienia“.

ЦЭНТРАЛЬНЫ СЭКРЭТАРЫЯТ
Белар. Сялян.-Работ. Грамады
перанесены
ў новае памяшчэньне: **Вялікая вул. 30—9.**
Усялякую карэспандэнцыю адрэсуўце на гэты адрэс.

„Цётка“.

(У дзесятыя ўгодкі сьмерці Яе).

У пачатку сёлетняга лютага месяца мінула 10 гадоў ад дня сьмерці беларускае пясьняркі-рэвалюцыянэркі Алёзіі з Пашкевічаў Кейрысовай, ведамай пад мянюшкай „Цёткі“. Угодкі гэтыя прайшлі неяк няўзнак. Дык хоць пад канец году—у традыцыйны „Задушны дзень“ — лічым сваім абавязкам памянуць памершую без пары Таварышку, зьмяшчаючы гэты кароткі агляд грамадзкае працы і паэтыцкае творчасьці „Цёткі“.

Рэдакцыя.

З імем „Цёткі“ злучаюцца першыя зачаткі беларускай работы ў Вільні—у 1904—1905 гадох, калі, поруч з рэвалюцыйным рухам па ўсей Расеі, пачаўся ў шырокіх масах народных рух беларускі. Пад той час у Вільні пачалі ладзіцца беларускія работніцкія арганізацыі—кружкі Беларускай Сацыялістычнай Грамады, і тут „Цётка“ выказала свае арганізатарскія здольнасьці. Яе можна было бачыць на ўсіх вялікшых работніцкіх сходах,—а калі настаў час вялікіх публічных мітынгаў, „Цётка“ выступала ўсюды, будзячы агульны спогад сваімі шчырымі, гарачымі беларускімі прамовамі. Асаблівую энэргію выявіла „Цётка“ ў часе сваей нядоўгай працы ў нова-вілейскай бальніцы: яна была тут у самым цэнтры работніцкіх арганізацыяў Нова-Вілейска.

Ужо пад самы канец рэвалюцыйнага пэрыяду ў Вільні пачала выхадзіць першая беларуская легальная газэта „Наша Доля“, і „Цётка“ прыняла ў ёй гарачае ўчасьце. Маючы вялікія пісарскія здольнасьці, яна друкавала тут свае творы, каторыя станавілі прадоўжаньне яе першых паэтыцкіх спроб на сучасныя палітычныя тэмы.

Калі рэакцыя пачала шырыцца ўсё болей, і „Цётку“ пацягнулі пад суд, яна прымушана была выехаць заграніцу. Яна знайшла сабе прыпынак у Львове—між братамі-украінцамі. Тут хадзіла ў унівэрсытэт — на гісторычна-філёлёгічны факультэт і спэцыяльна працавала над беларушчынай. Як тэму для доктарату, выбрала беларускія батлейкі і сабрала багаты матэрял да гэтага.

Выйшаўшы замуж за літоўскага дзеяча—інжэнера Кейрыса і зьмяніўшы гэтак імя, „Цётка“ вярнулася назад у родны Край, каб далей працаваць між сваімі. Тут, у Вільні, яна была пры закладзінах беларускага тэатру, беларускіх грамадзянскіх арганізацыяў. Працавала дзеля школьнай справы, падгатаўляючы кніжкі для пачатковых школ, і выпусьціла ў сьвет сваё „Першае чытаньне“. Нейкі час была ў Пецярбурзе, дзе працавала ў беларускай калёніі, пісала і зьмяшчала свае творы ў „Маладой Беларусі“. Пасьля наладзіла ў Менску месячнік для маладзёжы —„Лучынку“ і была там галоўнай літэратурнай кіраўнічкай.

Калі настала вайна, „Цётка“ запісалася ў сёстры міласэрдзя і пад кулямі на палёх бітв аказвала помач раненым, не зьвяртаючы ўвагі на небясьпечнасьць. Пасьля, каб быць у Вільні, паступіла ў тутэйшы тыфусовы барак і працавала блізка да апошніх дзён расейскага панаваньня. І тут, спатыкаючы хворых салдатаў-беларусаў, „Цётка“ вяла між імі сваю беларускую работу. Толькі перад самым адыходам расейцаў, баючыся, каб яе ня вывязьлі разам з адступаўшым войскам, „Цётка“ папрасіла даць ей на нейкі час одпуск.

Калі—пасьля прыходу немцаў—пачалася шырокая беларуская работа дзеля наладжаньня беларускіх школ, „Цётка“ была тут першая: яна вышуківала вучыцельскія сілы, зьбірала дзяцей, сама кіравала школьнай работай. Гэтак сама пераважна яе стараньнем былі ўрэшце адкрыты беларускія вучыцельскія курсы ў Вільні, на каторых „Цётка“ выкладала пэдагогіку, гыгіену і інш. Поруч з тым яна знаходзіла яшчэ час і дзеля таго, каб вясьці работу між сваімі старымі знаёмымі—віленскімі работнікамі. Цётка ўваходзіла ў склад Беларускай Сацыял-Дэмакратычнай Работніцкай Групы, якая адыграла кіраўнічую ролю ў-ва ўсім беларускім грамадзкім жыцьці часоў нямецкае акупацыі.

У часе гэткай працы „Цётку“ спаткаў цяжкі ўдар: у роднай вёсцы — у Лідчыне — памёр яе бацька. Паехаўшы хаваць бацьку, „Цётка“ і там не ўсядзела без работы: яна аб'яжджала вёскі, дзе панаваў пад той час тыфус, каб даць справаздачу ў Вільні і прасіць помачы для зруйнаваных вайной сялян; —ды тут заразілася на тую хваробу, каторая яе не чапіла ў часе працы ў тыфусовым бараку. Аслабеўшыя ад церазмернай працы сілы былі прычынай таго, што „Цётка“ не перанясла хваробы і ў ноч з 4 на 5 лютага 1916 году зыйшла са сьвету. Яе пахавалі на вясковых могілках—між тымі шэрымі гаротнікамі, для каторых яна працавала ўсё сваё жыцьцё.

* * *

Надзвычайная рознароднасьць грамадзкай працы, жаданьне ўсюды прылажыць руку да сьвятой справы адраджэньня беларускага народу і авочнасьць работы сьведчаць найлепей аб духовым багацьці гэтай першай беларускай паэткі і пісьменьніцы. Ды гэта выяўляецца і ў творах яе, дзе дух пясьняркі бунтуецца проці тых путаў, у якія былі закавалі наш народ, закавалі вольную волю чалавека. Гэта бунтаўнічы дух то шыбае ў недасьціглую вышу, то ізноў, змучаны няўстаннай барацьбой, прынікае да зямлі і расплываецца ў горкіх сьлёзах...

Першы пэрыад паэтыцкай творчасьці „Цёткі“ — гэта вершы на палітычныя тэмы, пісаныя ў 1905—6 гадох. Яркія прадвесьнікі расейскай рэвалюцыі—вялізарныя работніцкія дэманстрацыі, без міласэрдзя расстрэліваныя царскім урадам, тэрорыстычныя акты і, наагул, уся расейская рэвалюцыя—выклікаюць у душы „Цёткі“ жывыя адгалоскі, каторыя выліваюцца ў цыклю вершаў: „Мора“ (народная рэвалюцыя), „Хрэст на свабоду“, выдаваных у Вільні нелегальна ў дзесятках тысяч экзэмпляраў на асобных лістках (1905—6 г.г.). ды іншых, сабраных у зборнічку пад агульным загалоўкам „Хрэст на свабоду“, друкаваным у Кракаве ў 1906 годзе. У бойкай, жывой вершаванай форме апавядае Цётка аб здарэньнях дня:

Бомба трах—Сяргей у шматы!
Мірскі бяжыць аж да хаты,
Цар у страху, сынод млее,
Беданосцаў аж хварэе!..

(„Хрэст на свабоду“).

Страшэнная палітычная рэакцыя, пачаўшаяся пасьля выбуху рэвалюцыі, пакіравала творчасьць „Цёткі“ на новую дарогу—на дарогу індывідуальных пражываньняў, зьвязаных вельмі крэпка з усім беларускім рухам. І гэта сувязь — лёгка зразумелая: для тэй невялікай жмені людзей, каторыя тварылі беларускую ідэю, справа беларуская станавіла быццам інтэгральную, неаддзялімую часьць іх душы.

Як усе натуры, каторыя працуюць парывамі — выбухова, „Цётка“ пачынала пісаць многа, але давадзіла да канца толькі нязначную частку распачатых прац. Ды ў гэтым адыграла сур'ёзную ролю яе хвароба—сухоты, з каторай нашай пясьнярцы даводзілася змагацца пры вельмі цяжкіх варунках. Ня дзіва, што і аб сыстэматычнай працы ў сваей Бацькаўшчыне „Цётка“ не магла думаць, і найбольш плодны пэрыад яе творчасьці прыпадае на час пражываньня заграніцай—у Кракаве і Львове. Тут разлука з родным краем служыла за магутны чыньнік у паэтыцкай працы „Цёткі“. Адгэтуль яна пісала сваім таварышам у Вільню:

І душна, і цесна,—і сэрцэ самлела
Мне тут на чужыне, здалёк ад сваіх...
Як птушка, на скрыдлах ляцець бы хацела,
Як хваля па моры, плыла бы да іх!

(„З чужыны“).

Вачыма душы сваей бачыла „Цётка“ з далёкай чужыны родны край, сваіх землякоў, і шчыры спогад бядзе і нядолі кратаў струны яе ліры. Сколькі шчырасьці і спогаду хоць-бы ў гэтым вершыку, ахвяраваным „Вясковым кабетам“:

Ой, сястронкі, ой, вясковы,
Ой, вы, кветкі прызавяты!
Вашы твары, як васковы,
Вашы шчокі сьлязьмі зьмяты...

Бунтуецца душа пясьняркі, гледзячы на гора і пакуту нашага народу. Яна мае адно жаданьне: хоць самым скромным спосабам быць карыснай сваім братом і роднай зямлі:

З жыцьця „Грамады“.

„Рэпрэсіі“.

✕ **Чаму не адбыўся зьезд Грамады Маладэчанскага павету.** Зьезд Грамады Маладэчанскага пав. быў вызначаны на дзень 10-га кастрычніка. Загадзя, нешта за тыдні тры, было абвешчана аб гэтым у нашых газэтах; людзі ведалі аб зьезьдзе і рыхтаваліся да яго. Аб меўшым адбыцца зьезьдзе 10./Х. у м. Лебедзеве, у памяшчэньні пажарнае дружыны, было паведамлена Маладэчанскае Староства праз наш Цэнтральны Сэкрэтарыят з захаваньнем усіх фармальнасьцяў, вымаганых адноснымі законамі. Аднак-жа „Паведамленьне“ Сэкрэтарыяту „ня было прынята да ведама“ праз Староства. Нельга было знайсьці простых і законных прычын для адмовы, дык выдуманы былі пабочныя — чыста паліцэйскія „кручкі“ царска-расейскіх часоў. Ды й чаго іншага можна было спадзявацца ад цяперашняга Маладэчанскага Старасты, пана Сухарскага, былога расейскага прыстава, ды заступніка старасты з паноў-абшарнікаў! Па тэлеграфнаму загаду Староства быў напужаны і стэрарызаваны праз Лебедзеўскую паліцыю начальнік пажарнае дружыны ў Лебедзеве і... „урад пажарнае дружыны ў Лебедзеве сваей згоды на ўстройства ўспомненага зьезду ў сваім памяшчэньні ня даў“, як сказана ў афіцыяльным пісьме да Сэкрэтарыяту ад Староства № 11595.

А трэба ведаць, што пажарнае дэпо ў Лебедзеве было нанята значна раней на цэлы дзень 10./Х. ад раніцы і да 12 г. ўначы, бо вечарам ставіўся спэктакль беларускі, а днём меў адбыцца ў тым памешканьні зьезд.

З прычыны яўнае забароны з боку Староства зьезд не адбыўся. Разасланы былі да некаторых гурткоў тэлеграмы аб гэтым. Аднак-жа сябры Грамады далейшых вёсак не дасталі весткі аб гэтым, і чалавек 150 прыйшло было ў Лебедзева, страціўшы, дзякуючы вышэйуспомненаму выбрыку з боку Староства, цэлы дзень. Паліцыя ўсьцяж чаплялася да людзей і адсоўвала іх ад пажарнага дэпо. Не абыйшлося і без пратаколу. Перашкода з боку Старостаа дапяла свайго.

Ды й як-жа было не забараняць?! Новы Стараста ў новым павеце,—трэба-ж выслужавацца, трэба ж зарэкамандаваць сябе спрытам у пераждкаджаньні беларусам у іхнай працы. Бо як-жа? у васьмёх гмінах, з якіх усяго і складаецца Маладэчанскі павет, ды раптам ёсьць аж **сто з нечым** гурткоў Грамады, гэтак ненавісных і паном-абшарнікам і ўладзе!..

Зьезд не адбыўся. А як-жа рыхтаваўся перашкодзіць яму сілаю сваёю „strzelec“ у Маладэчне! Цэлы дзень 10./Х. 32 strzelcy былі напагатове, і толькі а 5 гадзіне быў загад ім разыйсьціся. Назаўтра некаторыя з іх выказавалі свае нездаваленьне: „як шкада; не ўдалося нам паказаць сябе“!

✕ **Паліцыя перашкаджае рабіць сходы.** Не адстаець ад свайго начальніка павятовага—Старасты — і паліцыя Маладэчанскага павету, якая ўсьцяж адмаўляецца прыймаць ад Гурткоў „Паведамленьні“ да Староства аб маючых адбывацца сабраньнях. З гэтае прычыны Гурткі змушаны складаць свае „Паведамленьні“ беспасрэдна Старасьце, або перасылаць іх яму кожны раз заказнымі лістамі па пошце.

✕ **Камандант, які пабіў рэкорд у спрыце.** Асаблівы спрыт выявіў у стаўляньні перашкодаў сходам Гурткоў адзін камандант паліцыі ў Ракаўскай гм., Маладэчанскага пав. Ён заявіў гуртку Грамады—які, праўда, налічвае да паўтары сотні сяброў — у в. Туркаўшчыне, Ракаўскае гміны, Маладэчанскага пав., што „сход Гуртка можа адбыцца толькі ў доме, які ад другіх будынкаў павінен быць далёка, а ў ім павінна быць саля ў 18 мэтраў даўжыні, 10 мэтраў шырыні і 4 мэтры вышыні, ды каб было двое дзьвярэй—уваходныя і выходныя.

Вось і дарадзь, чалавеча, бядзе! Або зусім ня зьбірайся навет пачытаць разам сваю газэту ці абгаварыць пякучыя справы жыцьця вёскі; або будуй спэцыяльны дом з вялікай панскай саляй!

Але нішто! Хто рэчку быстру затрымае? Скуль сіла гэткая знойдзецца?

НОВЫЯ АРГАНІЗАЦЫІ.

У ніжэйпаданых мяйсцовасьцях з'арганізаваліся новыя Гурткі і выбраны Камітэты Беларускае Сялянска-Работніцкае Грамады:

Лідзкі павет.

585 у в. **Залежа**, Суботніцкае гм.
586 у в. **Старая-Спуша**, Дамброўскае гм.
587 у в. **Баяры**, Беліцкае гм.

Сакольскі павет.

588 у в. **Вострава**, Дамброўскае гм.

Слонімскі павет.

589 у в. **Неўка**, Дзевяткаўскае гм.
590 у в. **Забулі**, „
591 у в. **Гарбачы**, „
592 у в. **Кашловічы**, „
593 у в. **Шылавічы**, Шылавіцкае гм.
594 у в. **Тумашы**, Дзярэчынскае гм.
595 у в. **Мала-Воля**, Курылавіцкае гм.
596 у в. **Дарагляны**, „
597 у в. **Ананічы**, Казлоўскае гм.
598 у в. **Скіпаровічы**, „
599 у в. **Гербелявічы**, „
600 у в. **Малдавічы**, „
601 у в. **Салавічы**, „
602 у в. **Дубароўшчына**, „
603 у в. **Вайнявічы**, „
604 у в. **Мілашавічы**, „
605 у в. **Анайчы**, „
606 у в. **Елка**, Кастравіцкае гм.
607 у в. **Казловічы**, „
608 у в. **Задвор'е**, „
609 у в. **Сянкоўшчына**, „
610 у в. **Ганкі**, „
611 у в. **Пінскавічы**, Старавескае гм.
612 у в. **Пустабор**, „
613 у в. **Міслава**, Міжавіцкае гм.
614 у в. **Махначы**, „
615 у в. **Лапухова**, „
616 у в. **Міжавічы**, „
617 у в. **В.-Кранотка**, „
618 у в. **Вераб'евічы**, Чамерскай гм.

Стаўпецкі павет.

619 у в. **Тарасавічы**, Ярэміцкае гм.
620 у в. **Ран'ева**, „
621 у в. **М.-Вобрына**, „
622 у в. **Качаны**, „
623 у в. **Зарэчча**, „
624 у в. **Бараносава**, „
625 у в. **Новае-Сяло**, „
626 у в. **Скамарошкі**, Мірскае гм.

Адказы Цэнтральнага Сэкрэтарыяту.

Алецяніцкаму і Кавальскаму гурткам: Пасла прыехаць ня могуць.—**Няцэцкаму гуртку:** Пасылаць паведамленьне Старосьце праз пастарунак заксння. Паліцыянт вам хлусіць. Калі Стараста забараніў сход, то пытайцеся ў паліцыі тую паперу і шліце да Цэнтр. Сэкрэт. Грамады. **Аляксандру Галаўні:** Пашліце Старасьце паведамленьне па новай форме. — **Янкоўскаму гуртку:** Справа адносна лугоў перададзена ў юрыдычны аддзел.—**Жукаўскаму гуртку:** Аб кожным сходзе трэба паведаміць Старасту за тыдзень перад сходам. — **Крыўскаму гуртку, Вяліка-Слабодзкаму, Рап'еўскаму, Турэцкаму гміннаму:** Пратаколы і справаздачы прыняты да зацьвярджаючага ведама Цэнтр. Сэкрэт. Грамады.—**Грам—ну Шарафановічу Габрусю:** Адносна дапамогі на гаспадарчыя прылады, на куплю каня і г. д. зьвярнецеся ў Беларускі Каапэратыўны Банк па адрасу: Вільня—Віленская 8.

Куток фантазіі.

Адказваць на ўсю брахню польскае буржуазнае прэсы, якую яна кожын дзень друкуе аб „Грамадзе“ і дзеяльнасьці гурткоў,—немагчыма: на гэта трэба было-бы ўдзяляць палову кожнага нумару нашае газэты. Дык абмяжоўваемся толькі падачай найярчэйшых прыкладаў „маральнасьці“ паноў буржуазных публіцыстаў.

„Wywrotowa działalność na Wileńszczyźnie“

Пад гэтым загалоўкам „Rzeczpospolita“ ў № 295 паўтарае ведамую ўжо зьвягу Обстаў, Цатаў і Бораў, дадаючы ад сябе — тэкст створанае яе карэспандэнтам „адозвы“ „Грамады“, у якой быццам гаворыцца, што „каб адарваць Заходнюю Беларусь ад Польшчы і далучыць да Усходняй“, патрэбна сіла. Сілай зьяўляецеся вы, беларускія сяляне. Дык **уваружайцеся** і гуртуйцеся! Зямля будзе ўзята ў абшарнікаў бяз выкупу. **Дзяліць яе будзе „селянской союз“**. „Суды створым свае ўласныя“ і г. д.

Мы падалі дасло̆ўна выметку „Rzeczposp“, падчыркнуўшы два мейсцы: аб **уваружэньні масаў** і—аб дзяленьні зямлі **„селянскім союзом“** (?!). Заклік **польскае газэты** да ўваружэньня (бо-ж такога закліка ў адозвах „Грамады“ мы ящчэ ня бачылі!) мы проста назавем правакацыяй, якая імкнецца... ну, да чаго, сказаць ня можам, бо п. Камісар ураду на м. Вільню за гэта ўжо сканфіскаваў надовячы нашу газэту. Што-ж да таго, быццам „Грамада“ піша, што зямлю будзе дзяліць „селянскі союз“,—дык з гэтай заявай можна параўнаваць хіба ведамую заметку „курвіленцаў“ аб гуртках і радавых аэрапляпах! Мы, наадварот, **ня верылі і ня верым**, каб „Сялянскі Саюз“ нешта ў гэтым родзе зьезейсьніў!

Мы былі-бы вельмі ўдзячны рэдакцыі „Rzeczpospolita“, калі-б яна нам для музэю прыслала экзэмпляр адозвы, дзе ўсё гэтае надрукавана. Дый ня шкодзіла-б яе пераслаць проста **пракурору**, калі... яна істнуе! А то так пісаць — дарэмная страта часу.

Той-жа карэспандэнт расказвае, што „Грамада“ адкрыла ў Вільні сваю ўласную друкарню (?!), з якой плывуць сотні тысяч адозваў—**з заклікам да паленьня двароў**. У Залесскай гміне **колькінадцаць фальваркаў ужо быццам пайшлі з дымам** — у мысьль прыказаў „штабу Молотовнікова“ (?!). Гаворыцца ў гэных адозвах аб **„захапленьні местаў“**, „вызначаюцца **тэрміны дзеля агульнага паўстаньня**“...

Паны пракуроры Рэспублікі! А каго-ж вы будзеце абвінавачваць, калі дзе на вёсцы правакацыю „Rzeczposp.“ хто пryме за чыстую манэту?!..

„Вярбоўка ў армію“.

„Głos Prawdy“ (горадзенскае выданьне) 24./Х. апісвае, што ў Горадзеншчыне ўжо ўрадуюць неафіцыяльныя войты, солтысы, соцкія і дзесяцкія, якія запісываюць беларускую вясковую моладзь у **беларускае войска**. Гэтых **рэкрутаў** запісана ўжо ў Горадзенскім павеце **каля 50.000**.

На сходах „ясна і выразна заклікаюць не **плаціць дзяржаве падаткаў**“.

Дзіўна: да нас ящчэ гэтыя весткі не дайшлі, а вось „маральныя Санатары“ пасьпелі ўжо зрабіць „смотр“ 50 тысячнай беларускай арміі Горадзенскага павету і вызначыць яе мабілізацыю „ящчэ ў гэтым годзе“!..

Дый самі аўтары гэтага даносу на „Грамаду“ неяк баяцца ня арміі і не яе мабілізацыі: яны клічуць уладу разграміць „Грамаду“, бо.. „гэтыя гурткі, гэтыя войты, солтысы, дзесяцкія, гэтая праведзеная рэгістрацыя „рэкрутаў“—**гэта знамяніта збудаваны выбарны апарат**“!

Вось, паночкі, чаго вы баіцёся!

А „Słowo“ ўсё аб тым-жа!

У нядзельным нумары абшарніцкае „Słowo“ (орган міністра справядлівасьці Мэйштовіча!) робіць новае „адкрыцьцё“ аб тым, што прадстаўляюць гуркі Бел. Сял.-Раб. Грамады:

„Як ведама (каму?!) гурткі гэныя — нішто іншае, як перамаляваныя ячэйкі Камуністычнае Партыі Заходняе Беларусі. Яны твораць сьціслыя арганізацыі і баёўкі, гатовыя ў кожын мамэнт да аружнага выступленьня проці польскае дзяржаўнасьці. Арганізацыі гэтыя і далей дастаюць грошы ад камуністычных чыньнікаў у Менску — на мэты пераваротy“...

Нам ведама (дый ведае аб гэтым і „чорны габінэт“ на пошце), што ня гуртком даюцца грошы, а, наадварот, кожын дзень праз пошту паступаюць у Цэнтральны Сэкрэтарыят Грамады значныя сумы з сяброўскіх складак. Дык як-жа гэта няведама **наймітам п. Мэйштовіча?**

Ізноў-жа падача цыфры „былых камуністычных ячэек“ у Заходняй Беларусі—**аж 584!**—пярэчыць усім даўнейшым весткам „Słowa“ аб ліквідацыі—і то аканчальнай! — камуністычнае работы ў нашым краю. Дык ці тады лгаў абшарніцкі орган, ці цяпер?

Што да „баёвак“, дык нам ведама аб істнаваньні **польскіх** баёвак — асадніцкіх і б. вайсковых, якія тэрорызуюць нашу вёску. Аб беларускіх пакуль-што ня чулі...

Хацела-б быць зярном пшаніцы,
Упасьць на ніўкі вёскі,
Зазалаціцца без мятліцы,
Даць хлеб смачнейшы трошкі!..

Але гэтае жаданьне пясьняркі — далёка ад спаўненьня. І „Цётка“ зьмяняе рытм верша, а словы яе гучаць цьвёрда, як барацьбяны кліч:

Або ветрам абярнуся,
Ды над сьветам пралячу,
Цёмным віхрам закручуся,
Уверх на месяц загляну.
З усей сілы і размаху
Горкай скаргай у зьвёзды здам;
Сыпнуць іскраў сноп ад страху,
Задрыжыць аж месяц сам!
— „Хто ты? Скуль ты? Чаго хочаш?
„Чаго выеш і шуміш?
„То праз сьлёзы нам рагочаш,
„То гарыш ўвесь і дрыжыш?!“
— Я—пасланец, вецер буйны,
Прыляцеў на суд вас зваць!
У нас цёмна, край наш хмурны,
Як замёршы, людзі сьпяць...
Я там віўся, я там біўся,
Я ім хаты паламаў,
Але ўсё-ж я не дабіўся,
Каб народ свой голас даў!...

(**„Я хацелаб“...**).

Праз усё сваё жыцьцё „Цётка“ папраўдзе гарэла, і шыбка таялі яе сілы, каторыя так шчодра яна аддавала беларускай справе. І, шыбаючы ўверх — да сонца і да зор, яна разам чула сваю слабасьць, бяссільнасьць. Яна жаліцца на гэта ў вершу „Ґрайка“, падпісаным ужываным часам паэткай псэўданімам „Мацей Крапіўка“:

Ґраў-бы я многа, ды сіл не хватае,
І рвецца за стрункаю струнка,
Хоць песьня ящчэ не замерла ўдалая,
Хоць родзіцца думка за думкай.

Ґраў-бы я многа, ды сьмерць кажа: „годзе“!
У магілку мне ладзіцца кажа..

Аднак, ня страх сьмерці, не баязьнь утраты ўцех жыцьця становіць трагедыю душы „Цёткі“: яе бурны тэмпэрамэнт кіруецца толькі ў чыста грамадзкім кірунку, выяўляецца ў творчай працы, і сьмерць і хвароба мучаць пясьнярку затым, што яна чуе ўтрату сіл да працы, што ў мамэнты адмогі чуецца непатрэбнай, лішняй. А тады выступае жаль па зьнішчаным жыцьці,—жаль, што ў няўстаннай рабоце дзеля ідэалу так мала было ясных праменьняў асабістага шчасьця, шчасьця для сябе і праз сябе. Слабее гарт душы, і панаваць хоча цела,—але цела ўжо бязсільнае... Безмяжовы сум і безнадзейнасьць вее ад кароценькіх імпрэсіяў „Цёткі“, як „Лішняя“, „Асеньнія лісты“, („Маладая Беларусь“, сшытак, 1, 1912 г.), „Зялёнкі“ (там-жа) і інш., пісаных прозай. І ажно ня хочацца верыць, што 5—6 гадоў перад гэтым тая-ж „Цётка“ вуснамі работніка, селяніна і салдата („Сон над крывавымі разорамі“—„Наша Доля“ № 1—1906) кідала быццам кованыя са сталі прарочыя словы:

„Мы сіла! Мы права“!

што з тых-жа грудзей з вульканічнай сілай вырываўся кіпучы верш:

„Цяпер, брацьця, мы з граніту!
„Душа наша—з дынаміту!
„Рука—цьвёрда, грудзь—акута,
„Пара, брацьця, парваць пута!“...

(**„Скрыпка беларуская“**).

* * *

„Цётка“ пакінула даволі багатую літэратурную спадчыну ў рукапісах, але ў ваенным часе нельга было ні пазнаёміцца з імі, ні выкарыстаць іх. Гэта—праца для будучыны, каторая мо' выкрые новыя староны ў душы і творчасьці без пары зыйшоўшай са сьвету выдатнай грамадзкай работніцы і пясьняркі. Можам толькі пашкадаваць, што беларусы, якія жывуць у Коўне, дзе ў інж. Кейрыса перахоўваецца ўся спадчына па „Цётцы“, не парупіліся зрабіць гэтага дагэтуль.

Ант. Навіна.

ХРОНІКА.

Пратэсты. Проці паганае брахні абшарніцкае прэсы аб нібы-то ўчасьці старшыні гуртка Б. С.-Р. Гр. ў в. Пятроўшчыне, Гарадоцк. гм. Маладэч. пав., Янкі Дразда, у падпале фальварку нейкага Сэрафімовіча, — у нашу Рэдакцыю паступаюць масавыя пратэсты сялян з тае ваколіцы, абураных нягоднай выдумкай „культурных“ і „маральных“ паноў.

Мы вітаем гэтую праяву здаровага народнага абурэньня і бачым у ёй доказ, што ўсе подлыя наскокі на ідэйных барацьбітаў за волю народную толькі загартуюць нашае сялянства і ўзмацуюць веру ў справядлівасьць нашае справы!

Справа беларускіх вучыцельскіх курсаў Т-ва Беларускае Школы ў Вільні. Па двох гадох валакіты Т-ва Беларускай Школы ў Вільні атрымала нарэшце канцэсію на прыватныя вучыцельскія курсы ў Вільні, але... з засьцярогай, што ніякіх правоў гэтыя курсы для вучыцелёў не дадуць.

Абрэзалі крыльле ды й кажуць: „ляці“!

Не дачакацца, відаць, беларусу палёгкі да таго часу, пакуль сам ня будзе гаспадаром у сваёй хаце.

Нядзельныя лекцыі. Прачытаныя ў мінулую нядзелю публічныя лекцыі на тэму аб беларускай мове (грам. Я. Станкевіч і І. Савіцкі) ў абедзьвюх аўдыторыях—на вул. Быліны і на Віленскай 12—сабралі поўна народу, пераважна работнікаў. Колішнія выхаджэнцы з беларускае вёскі, якія ў месьце пасьпелі прызабыць родную мову, з вялікім зацікаўленьнем слухалі лектароў, ня гледзячы на тое, што тэма была даволі сухая.

Чародная лекцыя мае адбыцца ў другую нядзелю, 14 лістапада. Праектуюцца дзьве лекцыі (ў аднэй салі) на тэмы: ўступ да беларускае літэратуры (А. Луцкевіч) і эвалюцыя сацыяльных адносінаў (В. Грыневіч).

Пачынаньне Таварыства Белар. Школы, якое ладзіць гэтыя лекцыі для шырокіх колаў працоўных м. Вільні, трэба шчыра прывітаць.

Беларускі спэктакль. У найбліжэйшых днях драматычнай сэкцыяй Т-ва Беларускае Школы ў Вільні ладзіцца спэктакль. Пастаўлена будзе „Дрыгва“—драма Ф. Аляхновіча з удзелам і пад кіраўніцтвам самога аўтара. Аб дню, гадзіне і месцы спэктакля паведамлена будзе ў наступным нумары нашай газэты.

Расчараваньне. З міжавіцкае гміны, Слонімскага пав., мы атрымалі пісьмо ад сялян, якія маніліся закласьці ў сябе гурток Т-ва Беларускае Культуры і Гаспадаркі. Сяляне расчараваліся адносна да гэтага Т-ва з прычыны таго, што яно не выяўляе ніякае дзеяльнасьці ды абвяшчае аб закладзінах то вучыцельскае сэмінарыі, то нейкіх курсаў, хаця ніхто іх ня бачыў і ня бачыць. Людзі зьнеахвочваюцца праз гэта да ўсякае грамадзкае працы, і гэны „Інстытут“, які мае такое шырокае поле да працы, на дзеле ня толькі не даець карысьці, а толькі шкоду.

Публікуем гэта дзеля ведама сяброў „Інстытуту“, якія на чале гэтае ўстановы паставілі людзей, відаць, зусім неадпаведных. Трэ было-б зразу паправіць абмылку і зьмяніць няўдалых кіраўнікоў.

Палітычны працэс „22“. 9/XII 1926 г. у Горадзенскім акр. судзе будзе разглядацца справа 22 беларусаў абв., як і заўсёды, у камунізьме з арт. 102 К. К. Усе абвінавачваныя былі арыштаваны сакольскай палітычнай паліцыяй 15-га сьнежня 1925 г.

Папраўка. У закліку Мутвіцкага гуртка Пінскага пав., зьмешчаным у № 30 „Народнай Справы“, з прычыны карэктарскага недагляду—надрукована, што грошы трэба прысылаць Цярэнцію Гаўрылюку. Вось-жа гэтым папраўляем, што не Гаўрылюку, а — **Гаўрылюку Цярэнцію.**

Афіцыяльны курс грошы на 2-га лістапада. Даляр — 8 зл. 96 гр. Залаты рубель — 4 зл. 61 гр.

2. XI. на чорнай біржы ў Вільні за даляр плацілі 8,97. Зал. руб. 4,70. Чырвонец 45.

Пісьмы у Рэдакцыю.

Паважаны Грамадзянін Рэдактар!

У № 20 „Народ. Справы“ была зьмешчана вестка, што я—кіраўнік польскіх школ і распусьціў народныя грошы, як паслалі мяне ў Горадню па дзерава на адбудову, і вяду агітацыю проці „Грамады“.

Вось-жа гэтым я выясьняю і запярэчваю: няпраўдзе. Я—фактычна — заступнік войта, але ніколі ня быў кіраўнікам польскіх школ, бо не зьяўляюся вучыцелем. Як упаважнілі мяне ехаць да Горадні да Бюра Адбудовы, то складалі на білет мне дабравольна, па колькі выходзіла на кожнага. Лес выдалі каму колькі было назначана, а што ня ўсе яго атрымалі, то хто гэтаму вінават.

Агітацыі проці „Грамады“ не вяду; аб маіх адносінах да беларускае справы сьведчыць хоць-бы тое, што—як ведама Галоўнай Управе Т-ва Беларускае Школы ў Вільні, — маню̇ся арганізаваць Гурток Т-ва Беларус. Школы на Скідэльскую гміну.

За асабістыя разрахункі са мной хтосьці напісаў аба мне няпраўду, каб затармазіць мне арганізацыю Беларус. Школы.

Няхай сонца навукі загляне і ў наш цёмны беларускі кут! **А. Сарлай.**

(В. Пудзавічы, Скідэльскай гм., Горадзен. п.)

Грам. Рэдактар!

У № 15 „Народ. Справы“ было зьмешчана ў аддзеле: „нам пішуць з вёскі“, што я, сьвяшч. Нарановіч у м. Казянах, па пропаведзі страшу народ не запісвацца ў Беларус. Сял.-Раб. Грамаду і навет чытаў у царкве „Бел. Слова“ Паўлюкевіча № 22. — Гэта чыстая няпраўда. Палітыка мяне ня цікавіць і нічога падобнага я ў царкве не гаварыў, аб чым можаце справіцца ў прадстаўніка „Грамады“ нашага мястэчка.

Прашу выдаць мне прозьвішча гэтага карэспандэнта, каб мог я пацягнуць яго да адказнасьці за абразу ў прэсе.

28 верасьня 1926 г. **Сьвяшч. А. Нароновіч.**

Ад рэдакцыі. Ахвотна зьмяшчаючы гэтае запярэчаньне, паведамляем, што рэдакцыя ніколі не выдае прозьвішчаў сваіх карэспандэнтаў.

Складайце дэклярацыі на беларускія школы.

КАРЭСПАНДЭНЦЫІ.

Беларуская маніфэстацыя.

(Асіна-Гарадок Пастаўскага павету).

27 верасьня (па стр. стылю 14) было праслаўнае сьвята. У Асіна-Гарадку кожны год у гэты дзень зьбіраецца многа народу. ёлета Лазовіцкі Гуртак Белар. Сял.-Работніцкае Грамады запрасіў пасла Мятлу, каб ён хоць раз заглянуў у наш куток. Аб гэтым калічныя Гурткі паведамілі сваіх сяброў; дзеля таго, што кожны селянін і сялянка хацелі паслухаць паважанага пасла, — сабралося больш тысячы асобаў. Аднак, пасол па якойсь прычыне ня прыехаў, дык сябры ўсіх гурткаў пастанавілі ў 3 гадзіны зрабіць маніфэстацыю. Мігам сабраўся тысячны натоўп, падняслі чырвоны сьцяг з напісам. „Волю палітычным вязьням!“ і, паючы беларускі гімн. „Ад веку мы спалі“..., народ рушыў на вуліцы.

У таўпе праважала моладзь абаіх полаў, — ў кожнага вочы гарэлі агнём, з грудзей ліліся гукі гімну. Натоўп павялічываўся... „Бачыце, што робіцца“— казаў да мяне сусед, стоячы на ганку.

Маніфэстуючыя прайшлі па аднэй вуліцы, паліцыя ў ліку 8 чалавек пачала разганяць, але дарма: таўпа магутнай хваляй рушыла назад. Калі паліцыянты, якія стараліся разьбіць грамаду, пабачылі, што не дадуць рады, — дык забеглі ўпярод, набілі свае ружжа і закрычалі — „Będziemy strzelać w bydło!“ ўжо хацелі даць залп у гору, каб пачулі другія паліцыянты, якія сядзелі і чакалі. адказ на гэта ў Грамадзе загрымела „гура!“ Тут камэндант Казлоўскаго пастарунку зразумеў небясьпеку і загадаў апусьціць ружжа. Тады грамада стала расходзіцца. Некальі паліцыянтаў напатыкалі паасобных грамадзян, настаўлялі ружжа ў грудзі і крычалі „Zastrzelę, bydle bolszewickie“ Малады хлапец з в. Лазовікаў, А. Васілеўскі, ідучы казаў „страляй, не баюся!“ Нарэшце паліцыянты пачалі біць усіх прыкладамі; людзі пачалі разьяжджацца дамоў пры чым, адну жанчыну конь моцна пакалечыў, выкінуўшы яе з возу на калючы дрот. Паліцыянт № 1940 (казалі Куплінскі) быў зусім пьяны, лаяўся ўсяк і ўсё крычаў. „Trupem padnę, ale strzelać będę;“—але, дзякуючы таму, што ніхто з маніфэстантаў, апрача песьні, нічаго не рабіў, усё скончылася добра. **Прысутны.**

Самаволя сэквэстратара.

(З Дзісеўшчыны).

Нашыя „паны“ сэквэстратары ў апошнія часы стараюцца аб павялічаньні запасаў скарбу (вярней аб экзэкуцыйных—якія ідуць у іх кішэні), што часамі пераходзяць усялякія законныя граніцы.

Вось прыклад гэтае самаволі. У жыхароў в Шарагі, Празар. гміны, Адама і Базыля Фядзьковічаў, соймікавы сэквэстратар Саматкоўскі (добра ён ужо ўеўся людзём у косьці) апісаў у першага за 7 зл. падатку — кажух, а ў другога за той жа падатак—шафу і пальто. Здаецца досыць—бо і так гэтыя рэчы далёка больш варты, як 7 зл. Але трэба зрабіць гэтак, каб селянін пацярпеў як мага больш.

І вось памянёны сэквэстратар 7/VIII г.г. прыйшоў з солтысам і паліцыянтам на поле у адсутнасьці гаспадароў хацеў забраць за падатак—у **А.** Фядзюкевіча гадавога парсюка, а ў Б. Фядзюковіча — карову з цялушкай. І гэта ў той час, калі ў сэквэстрацыйных пратаколах запісаны: кажух, шафа і пальто, Дык ці-ж гэта не самаволя і бяспраўе.

Калі-ж пастушка Ганна Фядзюковіч падняла крык, бо стада пачало разбягацца па полі, дык сэкв. Саматкоўскі грубым кіем удэрыў яе па назе. Усё гэтае бачылі жых, в. Шарагі—Пётра Фядзюковіч, Баляслаў Дзегіс і Францішка Фядзюковіч.

Каб выйсьці з прыкрага палажэньня, сэкв. Саматкоўскі абвінавачывае А. і Б. Фядзюковічаў у абразе і праціўленьні ўладзе.

Песьня вядомая. Калі сам вінен, дык трэба гэтую віну на каго зваліць.

Дык чым жа не „санацыя“ стасункаў і ня зьмена кірунку, каб „клясам нямаючым не рабілася залішне многа крыўды“...

Нядоля.

І нас разбудзілі.

(З Дзісеншчыны).

Наша Чарневіцкая гміна, прызнацца трэба, спала ад веку. Калі па другіх гмінах нашага павету ў мінулыя гады вялася хоць маленькая праца на ніўцы беларускага адраджэньня, дык у нас было заўсёды глуха. Ме ... няхват людзей, а хутчэй што нястала сьмеласьці, добрае волі і энэргіі.

Дык і цяперака, калі па ўсіх гмінах Дзісеншчыны людзі павалілі ў Грамаду,— у нас да апошняга дня ня было ў гміне ніводнага Гуртка. Проста і прызнацца сорамна.

Але вось і мы прабудзіліся. 26. IX г. г. да нас завітаў старшыня павятовага камітэту Грамады Нікіфароўскі.

Сабраньне адбылося ў в. Скражына. Прысутных было каля 100 асоб, трох гадзіннай прамовы старшыні ўсе праслухалі ахвотна і з увагай. З гэтай прамовы мы пазналі сваю слаўную, далёкую мінуўшчыну, аб якой дагэтуль нічагусенькі і ня ведалі. Даведаліся шмат цікавага і аб нашай цяперашняй цяжкай долі, а такжа даведаліся і аб шляхох, ідучы на якіх мы самі можам паправіць сваё гора і дабіцца лепшага будучага.

Тутака-ж залажылі і першы ў нашай гміне гурток „Грамады“. Цяперака верым, што і наша гміна не адстане ад іншых, а людцы пойдуць ў Грамаду.

Гэтак, братцы, годзе спаць! Нас прабудзілі, дык і будзем старацца, каб ізноў не заснуць! А ўсё залежыць ад нас самых, бо мусіш ведаць, што ніхто нам не дапаможа і ня спытаецца, ці нам добра, ці блага. Толькі Грамадой мы можам дабіцца належнага нам права на праўдзівае чалавечае жыцьцё.

Прысутны.

Нам пішуць з вёскі што:

× 24/X г. г. ў Беластоцкім Гарадку адбыўся пасольскі мітынг пасла Валошына з Белар. Сял.-Раб. Грамады. Толькі ўсьпеў прыехаць сябра пасол, як да яго зьявіўся,— маючы ўжо весткі аб мітынгу з „пэўных зьрудэл“,—камэндант тамашняй дэ. паліцыі, устаўляючы свае два грошы аб мітынгаваньні. Грам. пасол, паслаўшы камэнданта „по назначенню“, зьявіўся да чакаючай ужо яго паўтары-тысячнай таўпы, якая бурнымі авацыямі вітала свайго выбранца. З вялікім зацікаўленьнем і энтузіязмам народ слухаў пасла, а ў канцы прыняў рад рэзалюцыяў у справе паляпшэньня жыцьця працоўнага беларуса.

× Колькі ні старалася мясцовая ўлада, а асабліва паліцыя, каб гурток „Грамады“ ў в. Міхасельцы, Сьвіслацкай гм., Ваўкавыскага пав., не дастаў дазвалу на сход тамашніх грамадзістаў,—а ўсё-ж-ткі „Грамада“ перамагла. У канцы-канцоў, тэлефанічна перагаварыўшы з старостай, гурток дастаў дазвол на сход. Паліцыянта, што прыйшоў, каб „накрыць“ сход, „Грамада“ выставіла, пускаючы на сход толькі сяброў з партыйнымі білетамі.

Сход у ліку 70 асоб, абгаварыўшы агульна-палітычныя і свае гуртковыя справы, вынес рэзалюцыю, дамагаючыся: 1) перадачы ўсяе зямлі беззямельнаму і малазямельнаму сялянству бяз выкупу і сплаты, 2) безадкладнага пераложэньня падаткаў на Заможныя клясы, 3) скасаваньня асадніцтва і спыненьня грашавых дапамогаў асаднікам з бюджэту дзяржавы, 4) спагону 740 мільёнаў падаткаў з капіталістаў і абшарнікаў і 5) утварэньня сялянска-работніцкага ўраду.

× Уся інтэлігэнцыя м. Крынак сьпіць беспрабудным сном. Даўно ўжо павінен быць створаны тут гурток Б. С.-Р. Г., але Крынская інтэлігэнцыя, як відаць, не зацікаўлена ім ды наагул беларускім рухам у сучасны мамэнт.

Ганьба крынскай інтэлігэнцыі!

× Чыгункавы майстар на ст. Сьвіслач, Ваўкавыскага пав., — Грынка Язэп, душыць непасільнаю работаю, а пры расплаце крыўдзіць работнікаў: так, умовіцца па 3 зл., а заплаціць на 2 зл. 50 грош.,—у кнізе-ж запіша, што выплаціў па 3 зл. Калі-ж работнік зьверне на гэта ўвагу, то больш на работу ня прыйме.

Ад рэдакцыі. Трэба пацьвярдзіць гэткія факты сьведкамі і падаць жалабу старшаму начальству, якое за такія „дзелішкі“ павінна „вырваць“ з свайго месца гэтую „грыку“.

× У двары п. Туркалы, Бараціне, Гарадэчанскай гм., Навaградзк. пав., ёсьць вялікая паравая фабрыка, якая так пастаўлена, што толькі людзей калечыць. Загадаў п. Тукала свайму эканому даць рабочых да ганцярні пры гэтай фабрыцы; эканом—паміж іншым,—паслаў дзяўчыну Веру Смолік, якая баялася і падыйсьці да машыны, але мусіла йсьці, бо бацька яе служыць у гэтага пана, дык—ня пойдзеш, то і бацьку выжане пан са службы! Пайшла дрыжучы, — як чула сваю бяду,—і машына адсекла ёй на правай руцэ два галоўныя пальцы! І куды дзенецца цяпер гэтая калека без свайго куска зямлі?

Ад рэдакцыі. Трэба падаць уласьніка фабрыкі на суд, просячы, каб суд прысудзіў плату за калецтва, і пан мусіць заплаціць.

× Панскі аб'ешчык Развадоўскі з двара, што ляжыць каля в. Юхновічы, Бродніцкай гм., Пінскага пав., няправільна паказаў на судзе, прысягнуўшы, што Ціхан Хлус накасіў 15 пудоў сена на панскім балоце,—калі гэта няпраўда. У абедзьвух судовых інстанцыях селяніна пакаралі па паўзлотага за пуд, а сьведкаў Хлуса дапрасіць не згадзіліся.

Ад рэдакцыі. Гэтую справу мы, выконваючы просьбу пакрыўджанага, перадалі ў Соймавы Клюб Белар. Сял.-Раб. Грамады.

× Арандатар двара Барэшчына, Гарадэчанскай гм. Навaградз. пав., 18. IX. с. г. пабіў калом па галаве свайго парабка Міхася Лазаравіча, зачыніўшы ў хляве за тое, што той спазьніўся прыйсьці запрагаць коні. Зьбіў і адмовіў службы, выгнаўшы на зіму з хаты і не заплаціўшы зробленых 45 пудоў збожжа.

× Пан Чаховіч, абшарнік з двара Псуя, Прозароцкай гм., Дзісьненскага пав., сам напрашваўся, каб сяляне куплялі ў яго зямлю, даючы толькі задатак, а рэшту праз два гады пазваляў сплачваць. А што цяпер гэты Чаховіч робіць.—Прыкладам, служыць Лявон Васілевы, з. в. Надазер'е. Даў гэты селянін яму 100 зл. за кавалак зямлі, а цяпер пан трэбуе рэшту грошай і ані задатку не аддае, ані зямлі не пазваляе робіць!

Гэткае панскае слова!

Школьныя справы.

Падаваньне дэклярацыяў.

Сьпіс вёсак, з якіх жыхары падалі Школьнаму Інспэктару ўрадова заверанныя дэклярацыі аб жаданьні беларускае школы:

Дзісьненскі павет: 1 абвод вёскі: Тамілавічы, Шалашы, Гечанцы і Старыны—Тамілавіцкае гміны на 51 дзіця. 2 абвод вёска Дзедзіна—Тамілавіцкае гміны—51 дзіця. 3 абвод вёска Рачныя—Тамілавіцкае гміны — 49 дз. 4 абвод вёска Слабада—Докшыцкае гміны — 25 дз.

Стаўпецкі павет: 1 абвод вёска Загор'е і Качаны—Ярэміцкае гміны—52 дз.

Косаўскі павет: 1 абвод вёска Вялікая Гаць—Сьвята-Вольскае гм.—73 дз.

Горадзенскі павет: 1 абвод вёска Пузавічы—Скідэльскае гміны—44 дз.

(Працяг будзе).

Аб чым паведамляць Галоўную Управу.

З некаторых вёсак прысылаюць толькі сьпіс грамадзян, злажыўшых дэклярацыі на ўрадовую беларускую школу, без дабаўленьня, ці былі гэтыя дэклярацыі завераны войтам, ці не,—ці даў Школьны Інспэктар паквітаваньне, ці не. Такім чынам Галоўнай Управе ня ведама, ці законна былі складзены дэклярацыі, ці незаконна.

Абавязкава пры сьпісе трэба прысылаць копію паўнамоцніцтва і расьпіску Інспэктара, а таксама напісаць, ці былі заверены дэклярацыі войтам.

Калі войты не завяраюць падпіску, або вымагаюць плату, то трэба прысылаць заяву ў Галоўную Управу з падробным апісаньнем адмовы: імя і прозьвішча войта, калі адмовіў, чаму адмовіў, з якой вёскі дэклярантам адмовіў.

2. З многіх вёсак яшчэ не паведамілі аб выніках і адказах Інспэктараў на дэклярацыі, якія складаліся ў лютым і сакавіку месяцах у 1925 годзе.

Для галоўнай Управы патрэбны і гэтыя весткі: з якой вёскі былі складзены дэклярацыі, на колькі дзяцей, які адказ даў Школьны Інспэктар, што зроблена з польскаю школаю.

Арганізацыйныя справы.

(Дабаўленьне да інструкцыі).

У заявах аб запісаньні ў сябры Т-ва Беларускае Школы **абавязкова** трэба выразна пісаць імя і прозьвішча, з якой вёскі паходзіць кожны сябра і ў якой вёсцы закладаецца гурток.

Апроч таго, трэба вызначыць аднаго грамадзяніна, на імя якога Галоўная Управа будзе пасылаць сяброўскія білеты і паперы і якога да залегалізаваньня гуртка ў старостве назначыць часовым кіраўніком гуртка.

Гэты часовы кіраўнік у некаторых паветах будзе падпісваць паведамленьні да старства аб залажэньні і залегалізаваньні гуртка.

У Галоўную Управу абавязкава трэба прыслаць дакладны адрас гэтага кіраўніка, адначасна з прысылкаю заявы аб залічэньні ў Сябры.

Павінны вызначыць часовага кіраўніка і з тых вёсак, на якія стараста ня даў дазволу на сход сяброў Т-ва дзеля выбару ўправы гуртка.

У гэтых прыпадках Галоўная Управа будзе пісаць у старства просьбу аб зарэгістраваньні гуртка, а дзеля гэтага патрэбна вызначыць часовага кіраўніка.

× „Жондовы“ вэтэрынар у м. Паразове навет рацэпту не хацеў напісаць і ніякай рады даць сел. С. Прыступе, Лыскаўскай гм., Ваўкавыскага пав.,—бо селянін ня меў чым „падмазаць“ вэтэрынара. Гэтакія ў нас „жондовыя“ вэтэрынары, гэтакія ў нас і „жондовыя“ дактары! А якія падаткі селянін наш плаціць на ўсіх гэтых „жондовых“! — Проста галава кружыцца!

× Ляхавіцкая гмінная рада, Баранавіцкага пав., зьяўляецца паслушнаю служкаю пана старосты і пакорнага яму сойміку. У гміне фактычна гаспадарыць староста-соймік. Назначае туты „сваіх“ пісароў, што людзей б'юць па твару,—як пісар Дэрэцкі, або абкрадаюць гміну, як пісар Клінк і др. І за гэта соймік-староста гэтых „пісароў“ толькі... пераводзіць у другія гміны. А гмінная радныя маўчаць!

Ганьба вам, здараднікі народу! Народ патрэбуе ад вас адчоту—прыйдзе час!

× Захварэла жонка селяніна Рамаўскага з в. Вівяры, Маладэчанскага пав.,—павёз муж яе да Маладэчна да бальніцы, а там адказ: „Сеньня сьвята, ня прымем!“ А жанчына ўмірае. Толькі пасьля доўгіх заходаў— Рамаўскага ўдалося дабіцца, каб дохтар, узяўшы 2 зл., агледзяў хворую. — Агледзеў і кажа, што трэба палажыць у бальніцу, а за гэта трэба за кожны дзень плаціць па 2 зл. Пацямнела ўваччу у селяніна ад гэтага. Завярнуў каня, ды да хаты з хвораю, бо грошай няма.

— А дзе тыя падаткі, што плацяць сяляне?!

× Прыйшла паліцыя ў в. Ваўковічы, Навaградзкага пав., і на ўсіх напісала пратакол, хто толькі меў комін (усё роўна, благі ці добры), а пасьля войт з пісарам і ў 11 гадзін ночы давай „сьцягваць“ штраф за гэтыя пратаколы; ды крычыць сам на ўсё горла: „У вастрог усіх вас пасаджу“. —У Аляксея Грыца за гэты пратакол—комін забралі хамут, у Мікалая Грыца—халацік на кажусе і г. д.!— Сяляне ўжо зусім ня ведаюць, да чаго можа прычапіцца паліцыя, каб напісаць пратакол, і што-дня чакаюць, што вось-вось прыедзе войт з паліцыяй і забярэ апошні кажух з карку.

× 10. IX. 1925 г. войт Міжавіцкай гм. за нядоімку падатку 27 зл. 84 гр. апісаў у Янкі Берага з в. Варонічы сячкарню, ацаніўшы яе на 40 зл., дык яе забраў, не выдаючы навет квіта аб нагашэньні падатку. Новы войт Чалей спачатку прызнаў зусім няправільнай сэквэстрацыю сячкарні, але пасьля залічыў яе ў цане... 5 зл., а на рэшту падатку з працэнтамі забраў у гр. Берага апошні воз!

× Павал Мечай, Міхась Кіта, з в. Агароднікі, і Лейко з Краснага Сяла ў тарговыя дні зьбіраюць па 10 грош. за ўезд сялян у мястэчка Карэлічы, Навaградзк. пав., а хто ня мае, то павадок з каня зьнімаюць і сурамятнай пужкай не ганьбуюць.

× Шпік Васіль Асінік, які даволі выгадна таргуе сялянамі (— так В. Малоша, А. Сушко і Р. Бахура за яго па 11 месяцаў у 1924 г. прасядзілі да суду, а суд звольніў),—цяпер падабраў сабе кумпанаў, — як Мік. Лахей, Макарэвіч В. і др. і хацеў свае правакатарскія пазуры запусьціць у гурток „Грамады“ ў в. Любішчыцы, Косаўскага пав. Але селянін наш „не цяля — пазнае круцяля“; дык ня пусьцілі сяляне гэтых лякаў буржуазіі ў свой гурток і дзяркач у зубы ім наставілі.

× Паліцыянт Руткоўскі, з Ваўковіцкага пастар. Навaградз. пав., хадзіў да дачкі Пят. Казака. Бацька і паліцыянта выгнаў і дачцы забараніў мець што-небудзь супольнае з Руткоўскім. Дык цяпер няма таго тыдня, каб Казак гэты не сядзеў 2—4 дні ў вастрозе.

× Правакатара Гарауна, што залажыў быў паўлюкевічаўскі гурток у в. Вянзоўцу, Дзятлаўскай гм. Навaградзкага пав., сяляне зусім выгналі з вёскі і залажылі там гурток „Грамады“, стаўшы сябрамі яе.

× На пошце ў м. Дзятлаве, Навaградз. пав., урадовец спаўняе функцыі шпіка. Хто шле пісьмо ў Цэнтр. Сэкр. „Грамады“, дык ён пытаецца, каго высылаючы пісьмо мае ў Цэнтр. Сэкр. знаёмага, што піша ў пісьме, ці зьяўляецца сябрам „Грамады“ і г. д.

× У в. в. Мілашэвічы, Задвор'е, Драбавічы, Маўдавічы, Сьпірыдавічы і м-ка Казлоўшчына—Слонімскага пав. 5. IX. г. г. на зачынены арганізацыйны сход Грамады наляцелі цэлыя аддзелы коннай павятовай паліцыі, якая рознымі спосабамі страшыла людзей

× Як у мінулым годзе прыяжджаў ваявода ў м. Перабродзе, Браслаўскага пав., то спаткалі яго чалавек 500, а ў гэтым годзе п. Рачкевіча спаткалі толькі чалавек 50. Відаць, ня мае за што народ спатыкаць свайго „дабрадзея“.

З жыцьця Горадні.

× **Па чыйму загаду?** 25 кастрычніка с.г. ў 6 гадзіне ўвечары ў памешканьне Горадз. Пав. Кам. Б. С.-Р. Грамады (Ерузалімская 4), уварваліся два п'яныя паліцыянты — адзін з іх ст. пшодоўнік № 126, другі—ст. пастарункавы № 1376 Сабалеўскі,—і зажадалі, каб сябры, якія там былі прысутныя (бо плацілі сяброўскія складкі, чыталі газэты, дый выбарны камітэт „Работніцкага Аб'яднаньня“ меў канфэрэнцыю ў сувязі з наступаючымі выбарамі да „касы хворых“) — „natychmiast“ разыйшліся. Паліцыянты заявілі, што—апрача старшыні і сэкрэтара—у камітэце ня можа ніхто знаходзіцца, і, падайшоўшы да старшыні камітэту гр. Баліцкага, зажадалі, каб Баліцкі іх трэбаваньне ад свайго імя перdesigned...

Баліцкі іх трэбаваньне ад свайго імя пераказаў прысутным сябрам, бо яны дасталі ад „władzy“ такі загад. Але старшыня адказаў, што іхняга „rozkazu“ выпаўняць ня думае, пакуль яму не дадуць афіцыяльнай паперы, напісанай чорным на белым. Тады гэтыя два паліцыянты, якіх разьбіраць зачаў алкаголь, гаркнулі: „w imieniu prawa prosze się rozejść“! Але прысутныя сябры ня спужаліся іхняга басу і асталіся на тых мясцох, на якіх іх засталі паліцыянты.

Характэрна, аднак, адзначыць, што ў час гэтае сцэны з п'янымі паліцыянтамі навакол хаты, дзе месьціцца „Грамада“, увіхаліся „таямнічыя фігуры“.

Наканец старшыня Баліцкі, выведзены з цярплівасьці, пайшоў да старства высьніць палажэньне і спытацца, ці дадзены быў які загад няпускаць нікога ў камітэт і выгнаць з яго ўсіх? Але там яму адказалі, што ніякіх распараджэньняў ані камандзе паліцыі, ані гэным паліцыянтам не давалася, і што апошнія гэта робяць на сваю руку. Прыйшоўшы ад старосты ў камітэт грамады, Баліцкі заявіў сябром усё тое, што яму сказалі ў старостве. А паліцыянты, зьнюхаўшы, чым гэта пахне, пасьпяшылі „счэзнуць“ загадзя—да яго прыходу. **Абух.**

Адказны Рэдактар: К. Вайтовіч. Друкарня Я. Левіна, Вільня, Нямецкая 22. Выдавец пасол на Сойм П. Мятла.